משנה · אחרונים · לחם שמים · סדר נזיקין

לחם שמים על משנה בבא מציעא

רבי יעקב ב"ר צבי [היעב"ץ] עמדין

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

לחם שמים על משנה בבא מציעא

רבי יעקב ב"ר צבי [היעב"ץ] עמדין

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/לחם-שמים-על-משנה-בבא-מציעא/
הקובץ נוצר ב־21 בנובמבר 2026 מגרסה v39-202611200317 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 5
משנה א 5
משנה ג 5
משנה ד 5
משנה ה 6
משנה ו 6
פרק ב 7
משנה א 7
משנה ב 7
משנה ג 7
משנה ו 8
משנה ט 9
משנה י 9
משנה יא 10
פרק ג 11
משנה א 11
משנה ב 11
משנה ו 12
משנה ז 12
משנה ח 13
משנה ט 13
משנה י 14
משנה יא 14
משנה יב 15
פרק ד 15
משנה ב 15
משנה ג 16
משנה ה 16
משנה ז 17
משנה ח 17
משנה ט 17
משנה יא 17
פרק ה 18
משנה ד 18
משנה ו 18
משנה יא 19
פרק ו 19
משנה ג 19
משנה ד 20
משנה ה 20
משנה ו 21
פרק ז 21
משנה א 21
משנה ג 22
משנה ה 22
משנה ט 22
משנה י 22
משנה יא 23
פרק ח 23
משנה א 23
משנה ב 24
משנה ד 24
משנה ה 24
משנה ז 24
פרק ט 24
משנה ג 24
משנה ד 25
משנה ה 25
משנה ז 25
משנה ח 25
משנה ט 26
משנה יב 26

משנה יג 26
פרק י 27
משנה א 27
משנה ב 27
משנה ג 27
משנה ד 28
משנה ה 28
משנה ו 29

פרק א

משנה א

זה אומר כולה שלי. כרש"י אבל אומר ארגתיה. לא יחלוקו. דודאי איכא רמאי. ק"**ל** מ"ט לא נימא תרווייהו ארגוה. בשותפות. בחומר ובמלאכה.

ישבע מ"ש תי"ט על הג"א. שלא היה צורך להגיה כו'. **דחי** ליה בגילא דחיטתא ופשיטא דקבלת מ"ש מבטלת ג"כ נאמנות המוכר. כיון דלא מהימן בדבור גרידא. ודאי לא הוי עד. ושפיר קאמר הג"א. דדווקא מעיקרא מקמי דתקינו רבנן הסת. הוא דמהימן מוכר. ברם בתר דאיכא הסת. וה"ה מ"ש. נמי הסת קרי לה. דרבנן השיאוהו לכך. אבל מן התורה ודאי ליכא מ"ש. **והשתא** דאיתה למ"ש. בעי מוכר לקבולי מ"ש. ואינהו בעו לאשתבועי. דומיא דההיא דקדושין.

ומ"ש בשם תו' טעמא דלא חשיד אשבועתא. אע"ג דחשיד אממונא. משום דשבועה חמורה כו'. שהעולם נזדעזע על לא תשא.

לפי דבריהם הללו צ"ל דשבועת היסת נמי אינה אלא בשם.

אמנם שבועת המשנה חמורה. אע"ג דאינה אלא דרבנן. בעיא נמי נק"ח.

משנה ג

היה רוכב ע"ג בהמה קמ"ל אע"ג דאיהו גופיה לא מצי זכה בה. שאי אפשר לו להגביהה בעודו רוכב ע"ג בהמה וגם לירד יקשה לו לפחות. או יהא ג"כ בלתי אפשרי על זה. מדאגה מדבר על אודות הבהמה. שלא יאבדנה. בהיותו פונה אל עסק המציאה. מ"מ קנה. אם הגביהה לו חברו. ואע"פ שלא זיכה לו בהדיא. ודוק.

תנה לי אבל אמר זכה לי בה. קנה הרוכב. ואין המגביה יכול לומר אני זכיתי בה. אחר ששתק מתחלה. **אבל** אם כשהגביהה. אמר מיד לצרכי אני מגביה. ודאי קנה הלה לעצמו. בכל גוונא.

משנה ד

גוזלות מפריחין עתי"ט דוחק גדול מ"ט נקט הך לישנא. **ולי** נראה. משום דמיירי בקטנים (דקבעי לאשמועינן רבותא) שעדיין אין בהם כח לפרוח בקלות כל אחד לבדו. אלא עכשיו מתחילין להרגיל עצמן להפריח עצמן בדוחק ובקושי (ומפריחין הוא פועל יוצא לעצמן. בבחינת קושי הפעולה. בהתחלתה וחינוכה. שצריכה להתפעלות יתר. וכן היא הוראת כל פעל עומד. כענין הוראת ההתפעל. שפעלתו יוצאת לעצמו ועומדת בו. דוק ותשכח) ומטעם זה ג"כ אינן פורחין אלא בחבורה וקבוץ. מחמת קטנותם. שהם יראים

עדיין לפרוח לבדם. **וקמ"ל** דאף המתחילין לפרוח. ואינן פורחין כפשוטן. נמי חד דינא הוא.

משנה ה

מציאת אשתו שגרשה אע"פ שלא נתן לה כתובה. תימה מאי אע"פ. אדרבה. כ"ש דמציאתה שלה. עתי"ט. **נראה** לענ"ד. דכתובתה כמשמעה. וסד"א כל כמה דלא יהיב לה כתובתה. אכתי אגידא ביה קצת. **ושמא** חייב בפרקונה נמי. כיון דקאכיל פירי. אע"ג דהשתא לאו בתנאי כתובה אכיל. אלא שמחזיק כתובתה שלא כדין. או מט"א. ואוכל פירותיה עדיין.

קס"ד דבכדי לא פקעה תקנת חכמים. והרי הוא ג"כ חייב בפרקונה. כל זמן שלא נתן הכתובה. ונהנה מפירותיה. **והשתא** ודאי שפיר מיתני ליה אע"פ. דמכי יהיב לה כתובה. פשיטא דאסתלק ליה לגמרי. אבל משום דאכתי אגידא ביה. וחייב לה כתובה עם תנאיה. משו"ה הו"א דמציאתה נמי שלו (כיון דאוקימנא למתני' באינה מגורשת ודאי) ואצ"ל היכי דנתן כתובה וגרשה. דתו ליכא לאסוקי אדעתא. שיהא לו זכות עוד במציאתה. זה ברור בס"ד. **אבל** התי"ט נדחק מאד לפרש כתובה. תנאי כתובה. מה שאינו במשמע. ועוד מאי אע"פ שלא נתן לה. ומי לא עסקינן דנותן לה מזונות. ואין לו רמז בלשון המשנה.

משנה ו

לא יחזיר דחיישינן לפרעון כו' רע"ב. **ואתי** כאביי ור"י. ודלא כרב אסי ושמואל **וצ"ע** מנליה. דהא קיי"ל הילכתא כשמואל בדיני ול"ח לפרעון. ור"א דאדבריה שמואל עליה. נמי קאי בשיטתיה. **וכתי"ט** א"ה כל שטרי דאתו לקמן כו' גמרא. **ולא** מצאתי זה בגמרא אלא אדר"א. דחייש לשמא כתב ללות ולא לוה. קשיא ודאי. כי מקרה אחד הוא זה לכל. ומשני לה שפיר. כיון דנפל אתרע. דמשום דכתב ללות כו' לא הוה חשיב ליה ללוה. משו"ה נפל מניה. משא"כ בכל שטרי דלא ריעי. **אבל** למאן דחייש לפרעון ולקנוניא. לא שייכא הך קושיא.

לא יחזיר שיבוא לטרוף לקוחות. שלא באחריות מפורש. רע"ב ותי"ט. **לרווחא** פירשו כך. ואין צורך. מי לא משכחת לה אפילו לא פירש. ובדלית ליה. דליכא למיהדר ומיגבי מניה.

מלת קנוניא. הוא ודאי לעוזית. שכך קורין להסכמה קונוינציע.

פרק ב

משנה א

כריכות אלומים קטנים. כרמ"ז דצ"ל שאני אלומים. מאלומות.
ואין הכרח. לא ידע מר. דלשון תורה לחוד. ולשון חכמים לחוד.
עתי"ט מ"ש בביאור לשון ט"ע המורגל בתלמוד. **והוא** רחוק מאד בענינו. כי אין העין נטבעת ונשקעת בכלי. אבל צורת הכלי היא הטובעת בעין. **לכן** יותר נכון לפרשו מלשון חז"ל מטבע. שקראו כן לחתיכת מתכת המודפסת. עד שקבל' צורת הדפוס ההוא. כך כשטבעה העין לראות. עד שכבר נשאר ציור הדבר בדמיון. אחרי עבור החוש ממנו. הרי הוא כאילו נדפס ונחקק ונצטייר בעין. לזכור דמותו תמיד. ולזה קרוי טביעות עין. שהוא כענין מעשה טביעות המטבע. שחוקק תמונת כל בגשם אחר זולתו. המוכן לקבלת הצורה. ככה ממש מקרה העין. ברוב הראיה מפתחת ציור הנראה. ושומרת אותו וקובעתו במחשבה. למען יעמוד ימים רבים.

משנה ב

כדי יין רגילות הוא דכולן שוין כו' דאז אין סימן לומר כמה יין בהם ע"כ **לפי** שהיו כל כדים שלהן שוים במדתן. ערפ"ג דקמא.

משנה ג

גוזלות מקושרין מיירי במדדין וכמהרפ"ך דמיירי שאין שובך סמוך לה בתוך חמשים אמה.
אינו מוכרח. דאע"ג דמיירי נמי במדדין. מ"מ אינו דומה מדדה בלי שום עכוב. למדדין מקושרין. **שוב** ראיתי שכבר הושג בזה מבש"ך.
באשפה שאינה עשויה להפנות.
מצא בגל כו' הרי אלו שלו עתי"ט שאם הדברים מראים שאינו מטמון ישן. לא יגע בהן. כתו' וא"ת לקני ליה חצרו (כרמ"ז פירוש ויהא מונח עד שיבוא אליהו. ל"י מאי קאמר) וי"ל שאין חצר קונה בדבר שיוכל להיות שלא ימצאנו לעולם. ע"כ.
כרמ"ז תימה דהוי יאוש שלא מדעת. כההיא דחנות. ע"כ. **במ"כ** תמיהתו שלא מדעת תורה. אימור דשמעת לה יאוש שלא מדעת אינו קונה. באבדת אחיך. אבל באבדת אמוריים מי איכא למימר הכי. **ועוד** שבוש גדול הוא. דאפילו בישראל. כי אמרינן יאוש שלא מדעת אינו קונה. היינו משום דאכתי לא ידע דנפל מניה. דלייאש. משא"כ אם מצא זה ברשותו. דבר שהונח שם משנים קדמונים. לא מיבעיא בדבר שאין בו סימן. שזכה בו. אלא אפילו בדבר שיש בו סימן (דכ"ע מודו ביה דלא הוי יאוש) הרי הוא של מוצאו.

כיון דלא באיסורא אתא לידיה. **גם** מ"ש דההיא דחנות ושולחני. יאוש שלא מדעת הוא. **במ"כ** לא ידע מאי קאמר דא"ה אתיא דלא כהילכתא. אלא התם היינו טעמא דהוי כזוטו של ים.

ועוד אדם עשוי למשמש בכיסו כל שעה. משו"ה אבדה מדעת היא.

עוד כרמ"ז. עמ"ש תי"ט. דה"נ מוכח לקמן. מצא לפני שולחני ה"א שלו וכו' לפי שהמעות הם דבר קטן ואין סופו להמצא. והגיה ז"ל א"כ נתת דבריך לשיעורין. אם יהיה מטבע גדולה. ע"כ.

וגם זו הבל. שאין דרך לעשות מטבעות גדולות כ"כ. ולא איירי תנא במידי דלא שכיח. אלא במעות הנהוגות בחנות. שוב ראיתי ע"פ הנ"י כתב כן.

מחציו ולפנים של בע"ה לאו משום דתקנה לו חצרו כו'. אלא כמ"ש הר"מ שאין הדברים אמורים אלא כשטוען בע"ה שהממון שלו כו'. אבל אם הודה שהן מציאה. ה"ה של מוצא ע"כ. לפי שבא בחצרו קודם יאוש. וקיי"ל יאוש שלא מדעת ל"ק. עכ"ל תי"ט.

נחית לפלוגתא. דאיכא דס"ל (וכן נ"ל) דחצרו אינו דומה בזה לידו. דמעיקרא באיסורא אתא לידיה. משא"כ בחצר. דממילא הונח שם.

ועוד בדבר שניכר שמזמן רב הונח שם. ובודאי נתייאשו הבעלים. הרי היא שלו. כדקיי"ל (ח"מ סרס"ט) ולא חיישינן לספק יאוש שלא מדעת לכ"ע. וכ"מ במשנה הסמוכה בחנוני ושולחני ופירות (עמש"ל בס"ד) הבו דלא לוסיף.

אלא בודאי שלא מדעת הוא דפליגי אביי ורבא. וקיי"ל כאביי נגד רבא. דאיהו גופיה חדוש הוא. ואין לך אלא חדושו. **והכא** אם הוא שלא מדעת. ספיקא בעלמא הוא דהוי. ויאוש בעלים ודאי. ואין ספק מוציא מידי ודאי. לפיכך צריכין אנו לטעמו. של הה"מ.

ומ"ש תי"ט שאינו מספיק לדסברי דסגי בעומד בתוכה. **בתוכה** ובצדה בעינן מיהא. משו"ה קפחיה להה"מ בטעותא.

ועוד לא יכולתי להלום דברי תי"ט. שאם כדבריו. היאך זכה בהן המוצא. ומניין ידע שלאחר יאוש בא לידו. אין אלו אלא דברי תימה. וכן שנינו להלן אפילו בתוך הבית הרי אלו שלו. ולא חיישינן לשלא מדעת.

שוב ראיתי שהתי"ט לקח דבריו מהב"י. ומיגז גייז ליה. וצ"ע בנ"י.

משנה ו

כדי שידעו בו שכניו סתמא דמילתא במוצא אבדה בדרך מיירי מתני' (ולאו דווקא בעולי רגלים) כדמפרש לקמן מ"ט.

וס"ל לר"מ. עד כדי שידעו בו שכני אותו מקום שנמצא. **ור"י** סבר. שכשעולה לרגל מכריז על כל אבדה שמצא. בין בדרך עלייתו. בין בזולת זה. כי בירושלם באין כל ישראל ברגלים. וכל מי שנאבדה לו אבדה בכל א"י בדרכים. נפנה לשם לאבן הטועים. כדאיתא בגמרא. **אבל** באבדה הנמצאת בעיירות בשוקים וברחובות. ודאי לא איפליגו. פשיטא שמכריזין עליה באותו מקום בלבד. דכאן נמצאת וכאן היתה (אפילו בקרונות של צפורי ודכוותה. דשכיחי רובא דאתו מעלמא. נראה דלכ"ע אינו מכריז אלא שם. ובשעת קרונות בלבד).

ובהכי מתיישב ההיא דספ"ג דפסחים. דאין מכריזין על אבדת ע"ה. פירוש אבדה הנמצאת בעיירות של ע"ה. אינה צריכה הכרזה שם. **ונראה** דלא לבד מטעם שהפקירו חכמים ממונו. אלא משום יאוש בעלים נגעו בה. דכי משכח לה ע"ה חבריה. לא מהדר ליה. וסתמא אייאושי מייאש. ודילמא אתיא כמ"ד מקום מכריז. וכפרש"י שמכריז במקום פלוני מצאתי.

עתו' דמכילתין (דקב"ב) **ולפ"ז** אפשר שגם בירושלם היה מכריז כן בכל אופן.

ויכריז יום אחד אני אבדתי. זהו פירש"י. דהך הכרזה. דבעל אבדה היא. ועת"ו (דקב"ב). **אבל** להר"מ. פירושו. שימצא בשובו המכריז. מכריז יום אחד.

משנה ט

אם יש שם ב"ד והם זקנים. ואינו לפי כבודם.

משנה י

ברפת שאינה מתעה **שאם** היא מתעה. צריכה להיות נעולה. כך נראה לי.

הטמא להשיב אבדה. ואע"ג דהוו להו תרי עשה. נ"ל.

כרמ"ז ה"ה אם היה הולך למול בנו ולשחוט פסחו. **ואני** אומר אינו הדין. אטו לא שני ליה בין לעבור בקום עשה. או בשב ואי"ת. דהא אפילו מפני שבות נדחין פסח ומילה. והעמידו דבריהם במקום כרת בהזאה ואזמל ושארא. ומ"מ ודאי לא אתי עשה שאין בו כרת. ודחי עשה דכרת.

או שאמר אל תחזיר (עמ"ש בחי"ג פ"ק דקדושין) פירוש אלא עסוק בדבורי. הה"מ תי"ט. **צ"ע** דהא ודאי עשה דכבוד אב עדיף. אע"פ שי"ל. לפי שדבורו של אביו יכול להתקיים אחר כך. ובמקום שאתה יכול לקיים שניהם. אין העוסק במצוה. פטור מן המצוה העוברת. **מ"מ** דוחק הוא בעיני. חדא מאי פסקא. מי לא עסקינן דעוברת. ועוד מפני שכבוד או"א חמור. שהוקש כבודם לכבוד המקום. ואיתא נמי למצוה בכל שעה. ובכל גוונא דעוסק במצות אביו. פטור הוא ממצוה אחרת. ואיך לא ישמע לן כה"ג. **איברא**

בגמרא משמע. משום דבהשבת אבדה עשה ול"ת הוא. וכבוד או"א עשה גרידא. משו"ה מידחי. וכן הר"מ הביא טעם זה.

לפי זה משמע ודאי. שאף בשעה שיש לו לקיים מצות אביו. מניחה. אע"פ שעוברת. ועוסק במצוה זו. מ"מ אינו נ"ל. מדשתיק תלמודא מלפרושי כה"ג. דאפילו בביטול מצות אביו. יקיים השבה. וכן הר"מ אין דרכו לסתום בכזו.

ודפריך תלמודא למאי צריך מיעוטא דכולכם חייבין בכבודי. ת"ל דהאי עשה ול"ת. **היינו** דווקא כשאומר לו אביו עבור על ד"ת. ולא חשיב דומיא דהטמא. וס"ד דאפ"ה ישמע לו משום דהוקש כבודו לכבוד המקום. להכי אתי קרא ומיעטיה. **משא"כ** בשאינו מכוין להעבירו על ד"ת. אלא שצריך הוא לו בעת הזאת. ועסוק הוא בכבוד אביו עתה. כי האי גוונא מסתברא דאלים כבוד אב ודאי. אע"ג דאיכא נמי ל"ת גבי אבדה. מאחר שאינו עובר עליה אלא בשב ואל תעשה. דוק.

ולא ידעתי מה חסר לו בפשוטו. שמוחה בידו מלקיים המצוה. משום איבה דאב. ושנאתו לבעל האבדה. וכיוצא. ולא משום דבר הצריך לו.

אבל לא לטעון אם נפל המשא. אבל נפלה הבהמה עם המשא שעליה. משמע בגמרא. דבכלל פריקה הוי. ולכ"ע צריך להקים בחנם. וצ"ע.

יתר ממשאו אינו זקוק לו נ"ל אפילו לפרוק פוטרו ריה"ג. משום דס"ל צב"ח אינו מ"ה. ומשום השבת אבדה נמי פטור. דאבדה מדעת היא.

משנה יא

של רבו מובהק ז"ל תי"ט. ולפי שלשון מובהק הוא מבנין הפעל שנבנה על התולדה. לפיכך נ"ל שכך פירושו של רבו מובהק. שהוא רבו של זה שנעשה מובהק. ומלת מובהק מוסבת על התלמיד. ע"כ. **לפי** זה לא יתכן לומר הרב המובהק. וגם לפי דבריו הללו. תלמיד מובהק מעליותא היא לגבי תלמיד. **איברא** איפכא הוא ודאי. דתלמיד מובהק גרע. מתלמיד סתמא. או תלמיד חבר דעדיף מניה **ובחנם** הפך הענין ונדחק לשבש משמעות הלשון האמיתי. שמובהק הוא תואר הרב בלי ספק. ר"ל שהוא רב מבורר ומחוור בלי פקפוק וספק **ודקדוקו** של הרב תי"ט. בהיותו בוחן המלה מאבני בנין הפעל. הוא דקדוק עניות במ"כ. דכוותה חכם מומחה. וטובא איכא. **ואמנם** גם הרב המובהק גם החכם המושלם. הושלמו על ידי זולתם. בטרם הולידו. ועד לא תלמידים העמידו.

היה אביו ורבו בבית השבי כו'. צ"ע באבן בוחן שלי.

חכם גרסא ירושלמי חכם שקול. וצ"ל דקמ"ל אפילו אינו רבו.

פרק ג

משנה א

או שאבדו נקט אבדו. אע"פ שאין כפל אלא בדבר הנגנב. משום יוקרא. שאם נתייקר אחר אבדה. וזה רצה לשלם ולא להשבע. אם נמצא אחר מכן. ונתייקר. הכל של נפקד. נ"י. **ר"ל** נתיקר אחר ששלם **אבל** מה שנתיקר קודם תשלומין אחר גנבה ואבדה. והשומר לא שלם אלא כשעת גנבה. והמפקיד לא ידע שנתייקרה. ולא מחל עלה. פשיטא ליה דברשותא דמרה אייקור. דאע"ג דשלם. לא אקני ליה שבחא דמגופה למפרע בסתמא. זיל בתר טעמא. דלא אטרחיה לבי דינא. מי איכא למימר משו"ה אקנייה כוליה שבחא דהאידנא. **אלא** דלשנויא דאמר ליה סמוך לגניבותה תקני. משמע קצת דקני למפרע נמי מיהו לא מכרעא כולא האי. דסתמא איירי דשלם סמוך לגנבותה וק"ל. **איברא** לדידי חזי לי. דלהכי נקט אבדו נמי לאשמועין רבותא. כלומר לא מבעיא כי טעין נגנבו. דקני כפילא אלא אפילו קטעין שנאבדו. דלא הוה ידע שנגנבו. והדר אגלאי מילתא דנגנבו. סד"א כיון דלא אסיק אדעתיה למקני כפלא. לא קני ליה. קמ"ל. ונמצא הגנב אתרווייהו קאי אנגנבו ואשאבדו. דחד מילתא היא. ולא זו אף זו קתני. הכי דייק טובא לישנא דמתניתין.

למי שהפקדון אצלו והרי היא כמסורה לו ע"מ כן. שאם תגנב וישלם לו קרן שתהא פרה קנויה לו משעה שמסרה. **דאל"ה** במאי אקני ליה כפילא. דהוי דשב"ל. ותו דכל דאי לא קני. **אלא** משום דהוה ליה כמקנה לו מתחלה על תנאי זה.

ולא רצה להשבע שבועת השומרים. כרמ"ז אבל שבועה שאינה ברשותו. צריך לשבע.

ואני אומר אינו צריך. כיון שעל מנת כן שלם. והלה נתפייס בתשלומין. מחל לו כל שבועה.

משנה ב

ישלם לשוכר ותימה אטו בשופטני עסקינן. לא ישביענו ולא יקנה. והכי איתא בגמרא א"ל ראב"א לאביי. מיכדי שוכר במאי קני להאי פרה. בשבועה. ונימא ליה משכיר לשוכר. דל אנת ודל שבועתך. ואנא משתעינא דינא בהדי שואל (דלא מצי למימר לאו בכל דברים דידי את. כיון דברשותו ובשליחותו של משכיר השאילה לו. כדאוקימנא. ותו דאפילו לא בשליחותיה עבד. מיהא מפקינן מניה מדרבי נתן. ודינא דמשכיר הוא בהדיה דשואל) א"ל מ"ס שוכר בשבועה הוא דקני. משעת מיתה הוא דקני. ושבועה להפיס דעתו של בעה"ב. ופירש"י בשבועה שהוא נשבע למשכיר. להפיס כו'. וסובר אני שנוסחא משובשת נזדמנה להרע"ב בפירש"י שלא נסמן בה גמרא. קודם דבור. בשבועה

שהוא נשבע למשכיר. והעתיקה הרב בפירוש המשנה. וגם בפירש"י בשבועה. צ"ל ושבועה. עכ"ל תי"ט.

ואנכי לא ידעתי מה התימה בזה. אטו בדידיה תליא. אנן דינא תנן. דשואל חייב לשלם לשוכר על פי שבועה שנשבע הוא למשכיר. שקנה בה הפרה. ולא מצי למדחי ליה. ולמימר אנא מבעלים שאילתה. דברשותיהו קעביד. וזה פשוט. **מ"מ** נראה לי שהאמת אתו. שטעות נזדקר כאן בפירוש הרע"ב. מהעתקת פירוש רש"י. שנשמטו בו נקודות המבדילות. וכמקרה ראשונים. כך מקרה אחרונים. שגם הרב תי"ט כזאת קרהו. בזה המקום עצמו. במה שחשב להגיה בפירוש רש"י. שכתוב בו בשבועה. והוא ז"ל אמר צ"ל ושבועה איהו קסבר. דבתירוץ שמתרץ אביי להפיס. מציין רש"י. ולא היא. דשם הוא שלא לצורך.

אלא בקושיא דמקשי תלמודא. במאי קני בשבועה. על זה פירש רש"י בשבועה שנשבע למשכיר. ר"ל. וא"כ כיון דמחמת משכיר קאתי השתא שפיר מקשי נימא ליה. דל אנת ושבועתך. וק"ל זה ברור. **וגרם** לו ז"ל ג"כ. השמטת הנקודות המפסיקות. וכסבור שדבור אחד הוא.

משנה ו

לא יגע בהן ע"פ רע"ב (ועמ"ז פ"ט דמכלתין) **לפ"ז** נראה עכ"פ. היכא דידע דלא גדלו אצלו. ולא עמל בהן. מוכרן לד"ה. אפילו לא אבדו אלא כדי חסרונן. **אבל** הפקיד סתמא. והנפקד אינו יודע אם משלו הן. או קנה אותן בשוק. מוכחא מילתא דלאו למכירה הן עשויים. מדשתק ואפקדינהו סתם. מכלל שהן חביבים עליו יותר.

משא"כ בידוע שלקח מן השוק. לא רמי אנפשיה דלימא ליה. כך נראה לי.

משנה ז

המפקיד פירות כו' ה"ז יוציא לו חסרונות עמ"ש בס"ד במו"ק ח"מ (סרצ"ב) דאע"ג דלהר"מ מתוקמא מתני' בעבר וערבן דווקא. **אינו** מוכרח אטו ברשיעי עסקינן. **אלא** הכא במאי עסקינן. בידוע שאין פירות הללו משלו. אלא שלקחן או שנתנו לו במתנה. דכה"ג רשאי לערבן לכתחלה. דמידי הוא טעמא דמתני' דלעיל. אלא משום שאדם רוצה בקב שלו. **והך** מתני' דהכא שבקה דמוקמא נפשה. בגוונא דמצי לערבן. וה"ה למכרן. אם רואה שמתחסרין והולכין. אפילו אינו יותר מכדי חסרונן. ועמש"ל בס"ד. **וראיתי** בקרמ"ז שהקשה על הרע"ב מאי דוחקיה דמוקי למתני' כברייתא. דערב עם פירותיו. וז"ל. וק"ל מאי דוחקיה לאוקמי מתני' ברשע שמערב כו' ונסתפק בלי חשבון. הלא עיקר

דמתני' לאשמועינן שעורי החסרונות. וה"מ לאשמועין בסתם מפקיד פירות אצל חברו. שאם פחתו. כך וכך הוא טבע העולם ע"כ.
והנה לראשונה כבר ראית דהר"מ ודאי מוקי למתני' בעבר וערבן. כמש"ל בס"ד. ואטו ברשיעי עסקינן. לא היא. אלא כדלעיל.
ואמנם מש"כ. וה"מ לאשמועינן כו'.
דברי תימה הם. למאי הילכתא. לישמעינן כה"ג. כיון דבלא ערבן. אומר לו הרי שלך לפניך.
ולאורז קלוף. אבל שאינו קלוף. דינו כזרע פשתן. **ותנא** דידן תני ושייר.
ולזרע פשתן בגבעולים. אבל בקלוף. לא הודיעו שיעור חסרונו.
הכל לפי הזמן לכל שנה יניח לו כך. **וצ"ע** שבהמשך הזמן נמצא זה חסר הכל. וינח נקי זה מפקדונו. והרי בכוסמין וזרע פשתן. בעשר שנים אין לזה אצלו כלום. אפילו הפקיד בידו כמות רב מחד.
וכי מה אכפת לעכברים א"ל הרבה אובדות מהן כו' **פרשו** תו' לדברי ריב"ב קאמרי. דלית ליה טעמא דהירושלמי. דמייתי אליבא דרבנן.

משנה ח

שתות נראה בכלל שתות הוא גם שמרים. וכן משמע בגמרא בעובדא דרב יהודה דקאמר איכא גולפא ושמרים. ואם לא ניכה כלום בעד השמרים. מה ריוח יש לו בזה. אדרבה יותר מפסיד. שהשמרים נחשבו לו ביין. **והא** דלא מפרש לה תנא כמו בשמן. היינו משום דלא פסיקא ליה ביין. שיהא מחצה שמרים מחצה בלע בדווקא. משו"ה לא מפליג בין קנקנים חדשים וישנים. ויין חדש וישן. שלא עמדו על שיעור בלע ושמרים דיין. לשער כל אחד לבדו. משו"ה לא פלוג. כך נראה לי
וראיתי לרמ"ז בשם ל"א שנתקשה בכך. ודבר ברור הוא בס"ד דלק"מ.

משנה ט

וטלטלה והגביהה. ע"ס פרקין. מיהו לפמ"ש תי"ט. **י"ל** דלא בעינן הכא הגבהה. **אבל** אינו מוכרח. משום דאיהו אייתי אוקמתא דר"ש עלה סמיך. ולר"י ליתא.
לצרכו להשתמש בה. **צ"ע** אם הוצרך למקומה. ועמ"ש בס"ד במו"ק (סימן רצ"ב).
אם משהניחה כו'. כתב הרע"ב ר"י היא דאמר בגונב טלה מן העדר כו' לאו בגנב מרשות בעלים כו' אמר. דהתם דווקא בב"ח. משום דלמודה ללכת חוץ כו'. והכא בחבית. אלא הכא ברועה ששמר ברשותו כו'. וס"ל לר"י דלא בעינן דעת. עכ"ל תי"ט משמא דגמרא.
ואיברא הרע"ב מיגז גייז לישנא דברייתא. דהא סלע נמי קתני. ובסלע אין חילוק.

גם דברי תי"ט אין להם הבנה. דלמאי נ"מ קאמר לא בגנב כו'. אדרבה אי אפילו בגנב מרשות בעלים סבר ר"י אף בב"ח. אין צריך דעת. כ"ש בחבית משו"ה לא הוה צריך רע"ב לאסוקה לברייתא.

ולא כ"ש הוא. **כמדומה** משגה הוא ביד התי"ט בציונו. דאסיפא דאתיא אליבא דר"ע. קאי. לפרושי למילתיה דרע"ב. דמייתי נמי להההיא דגונב שה מן העדר. דלא דמי לחבית. ואצטריך לפרושי. דמיירי בשומר שגנב מרשות עצמו ואפ"ה מצריך דעת. הוא הדין הכא נמי לענין חבית. ודוק. שכך הי"ל לבעל תי"ט לומר. ואת הפוכי הוא דאתהפכא ליה.

אבל עם כל זה לדעתי טעות היא ביד התי"ט. שהביא ההיא אוקמתא. דליתא לגמרי לפי שטת משנתנו. דמוקמינן לה בתר תנאי כר' יוחנן. ולר"י שמעינן ליה בהדיא דשלא לדעת. אפילו מנין אינו צריך. ואפילו בב"ח דאנקטיה ניגרי ברייתא. **וזה** לכ"ע בין לר"י בין לר"ע. כה"ג לא צריך דעת. כדס"ל לר' יוחנן. וכי פליגי ר"י ור"ע. בלדעת דווקא. ור"ח הוא דפליג אדר"י. ומפליג באנקטיה ניגרי. מיבעו ליה לאוקמה לפלוגתא דר"י ור"ע. בשומר שגנב מרשות עצמו. **אבל** לר' יוחנן ליתה כלל. אפילו לר"ע. כ"ש לר"י. דלא מפלגינן בין אנקטיה ניגרי. או לא.

משנה י

צררן ובבית א"ל שמירה אלא בקרקע. ותמיהני דהא תנן ונעל בפניהם שלא כראוי חייב. הא כראוי פטור. ע"כ תי"ט. **ולק"מ** בנעילה כראוי. ודאי פטור. ולא צריך שמירה בקרקע. אלא בלי נעילה הראויה. ונעילה בלא שימה בקרקע. סגי.

משנה יא

אבדו כרמ"ז צ"ע למה לא קתני נמי נגנבו. **והא** לאו דיוקא הוא לגמרי. בכלל אבדה. גנבה. דכותה לעיל פ"ב מ"ז.

ובעלמא איכא למידק. היכא דתני לתרווייהו כי הא דריש פרקין. והתם אצטריכא ודאי כמ"ש שם.

חייב באחריותם בגניבה ואבידה. ואע"ג דבפ"ב מפרשינן דבדמי אבדה הוי שואל עלייהו כו'. תירץ הראב"ד הנאת שמוש דהכא גריעא. כו'. לפי שירא לקנות בהן סחורה. שמא יבוא המפקיד. כו'. אבל דמי אבדה. יודע שישהא אצלו ימים רבים ע"כ.

ידיעה זו נעלמת באמת. שכך אפשר שיבוא בעל אבדה מיד. כמו המפקיד. **וי"ל** בלשון אחר. כי מן המפקיד יש לו בושה. כשיראה שנשתמש במעותיו בלי רשות. כי לא לכך נמסרו בידו. אע"פ שמותר מן הדין. משא"כ בדמי אבדה. שאין לו בושת בכך. כיון שטרח

ומכר עד שהשיג המעות לטובת המאבד. וכבר הכריז והודיע שיבוא ויטול את שלו. לפיכך אינו מתבייש לגמרי. ואינו נמנע כלל מלהוציאם.

משנה יב

הגביהה ונטל לאו דווקא. דמכי אגבהה כו' ומיהא ע"מ ליטול בעינן כו' ול"ד למ"ט דלא בעינן ע"מ לחסרו. אלא בתשמיש בעלמא מחייבינן ליה כו'. עכ"ל תי"ט.

ואני אומר כל תשמיש יש בהו חסרון כל דהו. דבלי ואזיל. ואפילו היא גופה. לא מכרעא. כמש"ל בס"ד.

פרק ד

משנה ב

נתן לו מעות כו' יכול לחזור ע"פ רע"ב ותי"ט. גזרה כו' ותפול דלקה כלומר באונס כו'.

ומשכחת נמי. בדלית ליה לבעל דלקה. דליכא לאשתלומי מניה. **וכתו'** וא"ת כיון דמעות אינן קונות. ניחוש שמא יאמר המוכר נשרפו מעותיך בעלייה כו'. ע"כ.

לע"ד לק"מ. אטו מי גרעי ממעות פקדון. דפרק דלעיל (מי"א) וכן דמי אבדה (דפ"ב מ"ז) במקום שמשתמש בהן. דהו"ל שואל לד"ה. וחייב גם באונסין. וה"נ פשיטא דרשאי להוציאן ולהשתמש בהן. ולא כל שכן הוא. שהרי על מנת כן נתנם לו. ואיך יעלה על הדעת. שלא יתחייב באחריותן לגמרי.

אלא ודאי ממה נפשך חייב. אם מדין תורה. שהרי הן שלו. ואם מדין חכמים. הרי הן הלואה אצלו. שאם יחזור אחד מהן. יהיו המעות מלוה בידו. זה ברור ופשוט.

ולפיכך דברי תו' בתרוצם תמוהים בעיני. דמשמע דקושטא הכי הוא. שאינו חייב באחריותם. **ועמ"ש** בס"ד בעלית מלאכה ה"ל מנין מטלטלין פ"א.

מי שפרע נ"ל פשוט. דנקט תנא מעל קל. משום דבדבר שבין אדם לחבירו איירי הכא שהקב"ה הוא הדיין. הנוטל מזה החייב. ובזה פורע חובו של זה שנתחייב לו. נמצא הוא יתעלה הגובה מן החייב. ופורע את בעל דינו בכך היינו דקאמר שפרע. ר"ל לב"ח של החייב. ע"י שגבה מהם שלא בטובתם. ואינו אלא לשון קצר. כאילו יאמר מי שפרע לבעלי חובו לחמוצי דור המבול (שכן לא נחתם גזר דינם אלא על הגזל. אולי גם דור הפלגה עשו חמס בארץ. בכבשם הארץ בחזקה. אע"פ שלא נראה כן מהכתוב) ע"י שלקח נקמתם מהם. זה ברור ומכוון בלשון. ונאה לתנא האוחז דרך קצרה בכל מקום. וסומך על המבין. **אבל** בשאר מקומות המדברים בחטאים שבין אדם למקום. דיברו בהם חכמים בכ"מ בלשון נפעל. דוק ותשכח טובא דנסבי לישנא. שנפרע מאדם על חטאיו שחטא

נגדו יתברך. דבעל חוב דידיה. הו"ל בודאי. והוא המקבל פרעון בלי ספק. כי מי מזולתו נושה בו. וב"ח דוחק ותובע מבלעדו. אין. אע"פ שאין החטא פועל בו יתעלה. חלילה מלייחס לו ית' התפעלות. כדבר אליהוא. אלא שאמר לעשות רצונו. וחוטאו חומס נפשו. הערבנית לו יתברך. על זאת. על כן הוא ית' ודאי הב"ח. והגובה חובו באותן חטאים. ושייך לומר נפרע. כמו שהוא רגיל בדבריהם ז"ל. וכן אמר הכתוב באש ה' נשפט. על דרך זה. וק"ל.

אבל מ"ש התי"ט. אין לו הבנה כלל. ולא ידעתי מה הועיל ומה תיקן. כי הלא לפי דבריו. הוא מאמר סותר עצמו. ואין הלשון סובל לומר שפרע מהם.

משנה ג

ארבעה לפי מה שגורסין בסמוך וכן בכ"מ. שתי כסף (ערפ"ו דשבועות) ראוי להיות כאן ארבע. בלי ה"א. וצריך בדיקה בספרים ישנים.

ארבע כסף מכ"ד לסלע משום דקבעי למתני סיפא. הורה ר"מ ח' כסף שהם שליש. ולא מצי למתני בלישנא אחרינא. נקט נמי רישא האי לישנא בסלע. זה פשוט. **ומ"ש** בתי"ט. אין לו טעם וריח.

שתות למקח פשוט דהך שתות לבד משכר הראוי לו. לתגר או לחנוני. שיש להם שתות בשכרן. בדברים שיש בהם חיי נפש בסתם. אם לא הוקר השער (כי אז נוטלין כפי השער. אפילו הרבה) וכן לפי הטירחא ולפום צערא. אגרא. טפי משתות. כדאשכחן לר"י בגמרא דמכילתין פ"ד (ד"מ) וכן אתה מוצא בכבר שבפונדיון. שילהי פאה. דאיכא מ"ד צא מחצה לחנוני. וכל זה נקרא קרן. ומחשבין את האונאה אם היא שתות יתר על זה. אם לא בדבר ששומתו ידועה בפחות משכר הראוי. ומצוי לקנותו כך.

כדי שיראה לתגר כו'. לפי מה שמצוי רוב פעמים שיכול להראותו כו' תו'.

ומ"מ לא יכלו לקצוב לו שיעור שוה. כמו בסלע. כי לא כל המקומות שוין בכך. יש שמצויין להם תגרים ברוב פעמים. ויש לעתים רחוקות.

אלא משערים בכל מקום ומקום. לפי מה שמצויים תגרים ברוב פעמים באותו מקום.

משנה ה

ח' פונדיונות כו' שתות כשאר אונאה.

ותנא דידן דקתני כמה תהא הסלע חסרה. ולא יהא בה אונאה. ממעה למעלה קחשיב. סלע הפוחתת והולכת. עד כמה תפחת ויכול להוציאה. ולא יהא בה אונאה. עד שני פונדיונות ולא עד בכלל. ומשפחתה כשיעור הזה. יש בה אונאה.

משנה ז

חמש פרוטות הן אין חמשתן דומין בכל דבר. כי בהודאה ואפילו בתביעה אם היו עשרה מחטין בפרוטה. ותבעו שני מחטין. והודה לו באחת. וכפר באחת. נשבע.

וכך נראה שהוא הדין בגוזל ונשבע. דבכלי לא צריך ש"פ. ודינו כש"פ. משום דכתיב בה בפקדון. כל דהו משמע. וכמו כלים דשומר.

אבל אשה בפחות מש"פ. ודאי לא מקניא נפשה. משו"ה אפילו בכלי לא מיקדשא בבציר מש"פ. **וכן** בנהנה מהקדש. פשיטא לי דלא חשיבא מעילה. עד שיהנה בש"פ. כדתנן התם. אע"ג דחייב בהשבון בכל גוונא. **מיהו** באבדה. מסופקני אם היא כלי. ואין בו ש"פ. שמא אעפ"כ חייב להחזיר. ונגמרה משומר. דגלי קרא דכלי חביב גם בפחות מש"פ. וקרינן ביה אשר תאבד ממנו.

ובמאי דכתיבנא אתי שפיר. דלא תקשה מנינא למה לי.

משנה ח

ותרומת מעשר של דמאי עיין ר"ש פ"ק דדמאי.

משנה ט

וההקדשות מ"ש בתי"ט בקדשים קלים צ"ע כו'. ומה בין נזקין לקדושין. לתשלומי כפל ע"כ. **השיב** רמ"ז עם מ"ש הר"מ (פ"ח מהל' נ"מ) וז"ל שלמים שהזיקו גובה מבשרן. ואינו גובה מן הבשר כנגד האימורין. וכיון דאינו גובה מן החלבים. אין בו כפל. דכפל אמר רחמנא ולא חצי כפל. ונכון הוא.

יש להם אונאה כיון דכי מתה או נגנבה חייב באחריותה. דיליה היא כו'.

והא דאמרינן פ"ק דפסחים (ריש ד"ו) סד"א היכא דאיתיה הואיל והדר בעיניה. לא ס"ל דבר הגורם לממון כממון דמי. וטעמא דכתב רחמנא לא ימצא. הא לא"ה. לא. **יש** לומר כיון דגלי רחמנא התם דאפילו בכה"ג דבר הגורם לממון כממון. כיון דאילו מיגניב כו'. יליף מינה ר"ש לכל התורה כולה בבנין אב.

ובהמה שאדם רוצה לזווגן כו' שאם בא להצמיד שור חלש עם הבריא. מקלקל את הבריא. רש"י **ולא** אמר מאבד את החלש. כי יותר נמשך הבריא אחר הבטלה והעצלה. משימשוך עצמו וחברו עמו. אל העול והמלאכה.

ומרגלית נאה למלאות עם חברתה בזהב. במשבצת וכן בחרוזה.

משנה יא

מקום שנהגו להטיל מים ביין יטילו אצטריכא. משום דמנהג גרוע. אין הולכין אחריו אפילו בדבר שבממון. עיין ריש בתרא בתי"ט. ד"ה כמנהג המדינה. **והכי** מוכח נמי הכא

בהדיא. מדמפרשינן בגמרא. בין הגתות שנו. ש"מ דשלא בין הגתות. לא הוי מנהגא. אפילו במקום שנהגו.

ומ"ש רמ"ז. אינו נראה לגמרי. **שאם** רצה להטיל רק רביע. במקום שנהגו להטיל מחצה. ודאי שרי. ותבוא עליו ברכה.

פרק ה

משנה ד

אבל מקבלים עגלים כו' בלא שומא. שאם ימותו לא ישלם. וכן אם יוזלו. אינו משלם חצי הפחת מכיסו **ואע"פ** שמפסיד בחלק ריוח שלו. בזולא דלקמיה. וקטרח בכדי. דסבר לפלוגי ברווחא. כי יוקרא דהשתא. לית לן בה. כיון דלאו שומא היא גביה. סבר וקביל.

משנה ו

לא יאמר לו נכש עמי. ואעדור עמך צ"ע מ"ט אין אונאה בשכר האדם. כדקיי"ל בח"מ (סרכ"ז) ואילו הכא. משום ריבית. אית ביה ובמש"ל (ד"ה לידע) י"ל קצת.

לא יאמר לו חרוש עמי בגריד כו' עתי"ט לשון ר"מ ביה"ח קל כו' ואורך ימים.

אין זה בנ"ט. אדרבה מטעם זה יהא בזה ביה"ח כבד יותר. **אבל** לשון רש"י נוח ממנו. כי קושי מלאכת השדה בעת ההיא מחמת האויר הקר וגשמים.

לא יאמר לו דע כי בא איש פ' ז"ל תי"ט. נראה בעיני שהם דברי הלוה למלוה שמודיעו כו'. ואיירי שמבשרו בכך. ע"כ. **וצ"ל** דמיירי נמי באינו רגיל בכך. דומיא דקדימת שלום.

וטעמא דמילתא. אע"ג דלא חסריה מידי. אסיר. משום דמחסר כבודו ע"י כך. דחשוב ממון. דניתן להשבון. משא"כ בעושה דבר שאינו נפי כבודו.

והשבת אבדה תוכיח. כמה הקפידה תורה על הכבוד. יותר מן הממון. אע"פ שחסה עליו מאד בכל מקום. וביחוד באותה מצוה דהשב תשיב אפילו מאה פעמים.

ובאמת היינו ממש הא דמסיק תנא בסיפא. ופוסק עמו כשער הגבוה. שר"ל שפוסק עכשיו כשער הגבוה. כפי שיצא לעתיד. כדפרישנא ברישא. לא הוצרכתי אלא להוציא מדעת הטועים דטרחי בכדי. ותו לא מידי.

הגבוה היינו בזול שנותנין פירות גבוהים ורבים. בדמים מועטים.

וכרמ"ז נראה דהדא הגבהה לא קניא שייכות לתואר גבוה. ול"נ דקרי ליה גבוה. משום דיותר מצוי היוקר מן הזול. והדבר הגבוה. אינו קל להשיגו. א"נ גבוה במעלה וחשיבות הוא לגבי לוקח. ע"כ. **והם** פטומי מילין ע"ג מילין דכדי. ונעשה כמכחיש את הידוע.

ואת הענין הנודע במשמעות הלשון. הלא זה שמו מוכיח עליו. שהיוקר. נגזר מן יקר. ודבר ה' יקר. והזול. מן תוציא יקר מזולל. כרום זולות. שהוא קלות ובזיון.
א"כ לפ"ד היקר והנכבד. קל יותר להשיגו. מן הנקלה והנבזה. וזה מאמר סותר עצמו. שא"כ לא זולל שמו. אלא יקר ונכבד.
לכן אני אומר. הגבהה זו קונה שייכות בכל מקום.

משנה יא

המלוה עובר בכולן כו'. והוא לו כנושה כשתובעו ודוחקו. **סתמא** דמילתא הכי הוא. ברבית טפי. מהלואה גרידא. משום שהלוה ברבית. רגיל לעכב המעות. יותר משאר לוה דעלמא. שאינו דחוק אלא לפי שעה. ואינו דבר מצוי שיעבור על לאו זה. מאחר שהלוה אדם בטוח בסתם. וגם לא שכיח שיעכב המעות יותר מהזמן שקצב. משא"כ בלוה ברבית. שהוא ודאי דחוק למעות מאד. וגם חושב מה בכך אם מעכב מעותיו. הלא שכר מעותיו הוא נוטל. וכל שכן שיש הנאה למלוה. לפיכך רגיל הלוה לעכב המעות. אך המלוה בהול על מעותיו ביותר. שלא יאבד קרן ופירות. כי איש עני הוא הלוה. וגם יראת העונש עליו. לכן הוא דוחקו מאד מדאגת הפסד. **ועוד** משום דמים גנובים ימתקו. ובעי למטעם טעמא דאיסורא. לפיכך הוא להוט אחריו מאד. בשגם ירא פן לא יתרצה הלוה לפרעו מחמת האיסור. ויפקיענו חובו בדיינין. על כן בהול עליו בודאי. ולוחצו לשלם.

פרק ו

משנה ג

והבריקה בבבלי נהוריתא. פירש"י והבריקה. מלשון ברק ברקאי. וכן מ"ש בירושלמי דבזק. מלשון כמראה הבזק. שפירושו כמו ברק.
אומר לו הרי שלך לפניך עיין פירוש רע"ב. צ"ל אבל אם שכרו לרכוב כו'. וכן אם השכיר לו חמור סתם אפילו משאוי כו' חייב להעמיד לו חמור. ואם אינו מעמיד לו. אינו חייב ליתן לו כלום ע"כ. **אבל** אינו שוכר עליו (אף בדבר האבד) אפילו יש בידו משל משכיר. **ולא** דמי לאומנין ופועלין בדבר האבד. דהתם אינהו גופייהו אשתעבוד. ונכסייהו ערבין להון. אבל הכא לא שעביד נפשיה מידי. אלא בהמה הוא ששעבד. בשכרה. והרע"ב בשטת רביה הר"מ ז"ל אמרה. **והוא** הנכון בודאי דאילו לשטת הרא"ש וסיעתו. המשכיר בסתם חייב להעמיד בהמה אחרת עכ"פ. אע"פ שצריך להוציא עליו מבינו. כבר נשתעבד.

הילכך תמיהא לי על הרב תי"ט. דארכבה אתרי ריכשי. דמוקי למתני' בשטת הרא"ש במתה ונשברה. א"כ מ"ט שתיק הכא. אבל באמת אין צורך לשטת הרא"ש. שיש בה דוחק עצום בלי ספק. ופירש"י ברור מאד.

ואין בו גמגום כל עיקר. דחמור זה. ודאי לעולם נשתעבד. בין א"ל חמור זה. בין אמר חמור סתם. **אלא** דבדאמר זה. אם יש בו לשכור. ישכור. ואם אין בו. אומר לו הרי שלך לפניך. ולא הפסיד המשכיר משכרו כלום. **ויפה** כח השוכר באומר לו חמור סתם. שאפילו אין בו (בנבלתו) כדי לשכור. חייב המשכיר להוסיף ולהעמיד לו חמור בכל גוונא. אם תובע שכרו. **מיהו** אי בעי לאפסודי אגריה. תו לא צריך. ולא יפסיד מביתו כלום. כדפרישית. דבמאי אשתעבד. וזהו המחוור. ודברי רש"י קיימין. ודוק.

משנה ד

פטור עתי"ט שהעתיד לשון נ"י מעוות. וכך הוא לשונו. ולפיכך תנן להדיא פטור. דאי לא היו הנערים שכירים למלאכה זו עכשיו. לא הו"ל למתני פטור. שהרי יש לחייב דנקט מנא. ע"כ. **כוונתו** מבוארת שר"ל דמיירי שהנערים הם ודאי שכיריו של בעל הפרה. שעושים אצלו כל מלאכה שיצוה אותם בכל עת. כמו שכירי יום או שנה. ולא שכרם למלאכה זו עתה. של זה השוכר ביחוד. דא"כ. פשיטא דשכיר מתחייב בשבירת הקנקן. דעכ"פ איהו דפשע בה. כדמסיק נ"י. שא"א אלא בפשיעה. ולא הו"ל למתני להדיא פטור סתמא. כיון דמאן דנקט מנא מבעי ליה לשלומי. אלא איירי שהם שכירים אצלו לכל מלאכה שירצה בעל הפרה. וס"ל כה"ג פטור משכיר אפילו מפשיעה. בשכיר לכל מלאכה תדיר ודוק. וזה ברור ומוכרח בהבנת לשון נ"י.

והבנתו של תי"ט. עקומה ועקושה מהופכת וזרה מאד. שפתי הנ"י ברור מללו.

משנה ה

להביא עליה חטים במדה ידוע. הקצובה למשא חמור. להביא שעורים באותה מדה. **אכן** סתם משא חמור. לתך.

קשה למשאוי גרסא זו אליבא דרבא. אינו חייב אלא כשהוסיף סאה ללתך.

שהנפח קשה למשוי ז"ל תי"ט בין לאביי בין לרבא. יש לי מקום עיון במ"ז פ"ו דפאה. דחשבינן נפח סאתים כבד יותר מארבעים סאה. ע"כ.

וכבר כתבתי שם בעזה"י. דליתא לפירושו התם. דקסבר הנפח של סאתים. מכביד להגביהו. ואין צורך לומר כן. כי יש בו כובד רב לאדם אחד. ואין למדין מהמרגלים ששלח משה. המה הגבורים. **והנני** יוסיף להפליא על הרב תי"ט. כי קאי בהך מסכתא ובהאי ענינא. שהיה יכול לעמוד על האמת בענין זה. שמשא אדם בינוני. אינו גדול כל

כך. שהרי מבואר כאן בגמרא שעל משנתנו. ופירש"י בהדיא. בקב לכתף. למדנו שמשאו חמשת סאין.
ולכאורה יקשה מזה גם למה שפירשנו שם. ששלשה סאין. הוא משא אדם.
איברא לק"מ. דלא דמי כתף. איש עני. שעושה בשכר. ונושא בודאי יותר מבן חורין. שאינו נוטל עליו משא אפילו כדי כחו. אלא בקירוב מה שיכול לשאת בנקל. משא"כ השכיר העני. עומס עליו כפי תכלית כחו האפשרי. כדי לקבל שכרו משלם. ולכן אם יוסיף עליו רק קב. ירבץ תחת משאו. **א"נ** גבי שכחה. שיערה תורה. באדם הנושא בשלו לחפצו בלבד.
ותו יכילנא לשנויי אליבא דרבא. דלאגרא יתירא צריכא. איכא למימר אע"ג דמשאו אינו אלא שלש סאין. אין סברא לחייב שכר על התוספת פחות מקב. שהוא דבר מועט מאד.
אך דעת התי"ט. שגבה ממני. שאין השכל סובל. שיהא משא אדם יותר מכפל במשא חמור. ויותר ממשא גמל. רביע. וק"ל.
שוב ראיתי לרמ"ז. שמפרש סאתים דשכחה. מלבד התבן. ויכול להיות כך. א"כ דא ודא אחת היא. מ"מ אינו מוכרח.

משנה ו

כל האומנין. קבלנים. שמקבלים מידו של בעל הבית. עצים או אבנים.

פרק ז

משנה א

אינו רשאי לכופן. אע"ג דטפי להו. דאמרי ליה האי דטפת לן. אדעתא דעבדינן לך עבידתא שפירתא והכי עבדינן כ"ה בש"ע (סשל"ב) ולשון תי"ט מגומגם.
ומיהו עד שלא יתחילו במלאכה. יכול להתנות עליהם. כמו שירצה. כדמסיק בסיפא.
ומשמע לי דקאי אכולהו בבי דרישא. והיינו בששכרן סתם. אבל כשהתנה בפירוש. וחזר בו. אע"פ שדברים אין בהם משום מחוסרי אמנה. תרעומת מיהו אית להו עליה.
וא"ל להשכים ולהעריב. אומר ר"י כששכרן סתמא תו'. **ומשנה** יתירא היא. צריכא למימר. בתמיהא. והכי מוכח נמי בהדיא. מדאוקימנן לה דטפי אאגרייהו. וס"ד דמצי אמר כו' אדעתא דמקדמיתו כו'. ואי דאתני להדיא. היכי מצו אינהו אמרי. אדעתא דעבידתא שפירתא טפת. **ואי** איתא דצריך לפרושי כה"ג לדיוקא. היינו. דכי שכרן אדעתא דהכי. אפילו גרע להו מאגרייהו. יכול לכופן. ואפ"ה נמי מילתא דפשיטא היא. כל תנאי שבממון קיים.

אינו רשאי לכופן. אע"ג דטפי להו. איבעי ליה לפרושי. דברים שבלב אינן דברים. **וזהו** שרמז בתי"ט בציונו ערפ"ט.

שהם בני אי"ו ז"ל תי"ט. אע"ג דמאברהם לחוד דייק. אצטריך למימר נמי יצחק ויעקב. משום דא"כ אפילו פועלים שהם מזרע ישמעאל ועשו נמי. **וכרמ"ז** ל"נ לי. דהא סתם בן אברהם. משמע שפיר ישראל דווקא. וכדתנן פ"ג דנדרים. שאיני נהנה לזרע אברהם אסור בישראל. ומותר בגוים ע"כ. **לא** דק. דדווקא לישנא לזרע. משמע ישראל. ולא ישמעאל ובני קטורה. משום דמקרא נפיק. דבהדיא קא"ל קב"ה כי ביצחק יקרא לך זרע. אבל מלשון בנים. לא נתמעטו. שאפי' המגדל בני א"א נקראים בניו.

משנה ג

היה עושה בידיו פירש רמ"ז. קמ"ל אפילו עושה בידים. מלאכה שרגילים לעשות ברגלים. כגון דריכת ענבים כו'.

ונראה לי לא שנא דורס בידיו על קורת בית הבד ועגולי הגת. או מושך במכבש. הכל אחד.

משנה ה

וחכמים מתירין ז"ל תי"ט והר"מ כתב בטעמייהו דחכמים. שנא' כנפשך שבעך. וקשיא מאי משמע. ע"כ.

שפיר משמע. שיאכל לשבעה. ולא יחוש אם הוא יתר על שכרו. שאם כן. פעם לא יוכל לאכול כנפשו שבעו. וזה פשוט וברור דלק"מ.

משנה ט

הלסטים חד. ובגמרא אמאי ליקום גברא כלפי גברא. ומוקים לה בלסטים מזוין. ואפילו רועה נמי מזוין פטור. דהאי מסר נפשיה. והאי לא מסר נפשיה.

וא"ת א"ה אפילו אינו מזוין נמי. לא קאי גברא כלפי גברא. **הא** ל"ק. דכי לא הוה מזוין. לא שכיח היזקא כולי האי. ולא צריך לסור נפשו כולי האי. שאינה סכנת נפש בהכאה גרידא. כה"ג קאי גברא לאפי גברא. ואע"ג דזמנין רועה כחוש ולסטים בריא. מ"מ צ"ע.

משנה י

נושא שכר בעד שמירתו בהמה או כלים.

ושוכר בהמה או כלים לשמושו.

ונראה פשוט שאין חיוב שומרין באדם. והיינו בסתם. אבל במתנה לשלם דמיו. הכל לפי תנאו **ואית** ליה קריא. או ככר כסף תשקול. וצריך בדיקה בספרים.

משנה יא

שיש מעשה כו'. עתי"ט דעת הרמב"ם בזה **וכדבריו** צ"ל עיקר. אע"פ שהשיגוהו. וצריכא רבה.

פרק ח

משנה א

ושאל בעליה עמה כו' **ומתה פטור** בטעם שואל בבעלים. דפטור. שהוא לכאורה נגד השכל והסברא **כתב** בעל החנוך. שי"ל כי אם בעליו עמו. הוא ישמור. **לפום** ריהטא שפיר קאמר. והיינו דאהני לא פטורי אפילו פשיעה בבעלים. משום הכי. כיון דמריה דתורא גביה. הו"ל למשגח ולמנטריה מפשיעה. כי מי יוכל ומי יחוש חוץ ממנו. שמכיר טיב בהמתו. **איברא** לאו מילתא היא. דהא אפילו עמו במלאכה אחרת. פטור. וגם אם היה בשעת שאלה. א"צ להיות עמו בשעת שבירה ומתה. ולכן ודאי אין בטעם זה ממש. **אמנם** לי נראה פשוט. שטעם נגלה יש בדבר. לפי שירדה תורה לסוף דעת זה הנשאל עם פרתו. שבודאי לא הגיע למדרגה כזו. לעבוד עבודת עבד. הוא ובהמתו בחנם. אצל חברו. אי לאו דהויא ליה הנאה מרובה מניה. דמשו"ה מחיל גביה. וכיון שבא לכלל זה השיעור מההכרה בטוב שקבל. ונתרצה לשלם תמורתו בהשתעבדות זה. כנראה ממעשיו המוכיחים על מחשבתו. ודאי גמר בדעתו. לקבל גם כל אחריות הבא מאותה מלאכה. וגם הפשיעה בכלל. את הכל סבר וקבל עליו. **ואחר** שכל עיקר חיוב השואל באונסין. מחמת שכל הנאה שלו. וכה"ג. אין כאן הנאה כלום. אלא תשלומי גמול הוא. **וכי** הא דאמרינן בעלמא. לענין מתנה. אי לאו דהו"ל הנאה מניה. לא הוה יהיב ליה. הדר הוה ליה מתנה כזביני. זה נכון בעה"י.

שוב ראיתי לרמ"ז. על טעמים שכתבו מפרשים (ואנכי לא ראיתים) שלא יספיק שום אחד מהם. להסביר פטורא דפשיעה בבעלים. והא לד"ב החנוך מסברנא ליה שפיר. דאיהו דאפסיד אנפשיה. אלא דמטעם אחר לא ניחא לן ביה. כדלעיל.

ותימה מהרמ"ז. שלא הרגיש בהר שעומד בפניו.

איברא טעמא דידן. משמיא זכו לן. ואנהרינהו לעיינין במילתא דברירא טובא. דכוותה אשכחן נמי במוחלת כתובתה. שאין לה מזונות (והמהר"ח. משום דכתיב משיב רעה תחת טובה גו') ואיבדה כל תנאי כתובה. נ"ל נמי מהך טעמא דלעיל **וכן** מצינו (אע"פ שמטעם אחר הוא) כיוצא בה. שלפעמים אדם עושה טובה לחברו. ומפסיד על ידה

אלמנה שלא הזכירה כתובתה כ"ה שנה. מחלה. ואם עשו לה יורשין כבוד ביותר. אז לא הוי שתיקתה מחילה.

משנה ב

שאולה מתה כו' חייב לענין מ"ש בתי"ט בשם הר"מ. מגו לאפטורי משבועה ל"א. **עמו"ק** ח"מ סע"ח סל"ב. בס"ד.

ישבע השוכר ששכורה מתה. ז"ל הרע"ב. הא נמי לא אפשר לאוקמה כמשמעה כו' מה שהודה לו. לא טענו כו' ומה מקום יש לשבועה זו. ע"כ. **ואין** לומר שהיא שבועת היסת. דאפי' מודה שלא ממין הטענה. נמי בעי אשתבועי. דהיסת אינה משנה.

ולענין שאלה ושכירות. אי הוו מין הטענה. עיין ברא"ש.

משנה ד

זה אומר עד שלא מכרתי עמו"ק ח"מ ר"ס רכ"ג בס"ד.

בתי"ט (דמה"ב) כהרא"ש דאין אומרים בשבועה. כצ"ל.

משנה ה

פחות מרביעית לא קפדי אינשי. **היינו** במוכר לקוץ דווקא.

משנה ז

הזבל לענין מ"ש תי"ט כאן על הש"ע (סשי"ג) עמו"ק שם בס"ד.

ואין לשוכר עתי"ט בדבור זה שכתב. ונראה לי שזו היא ראיה לדברי הרמב"ם כו'. **עמ"ש** בס"ד שם במו"ק דאזיל בתר איפכא. **ומש"ע** על מהרמא"י דשלא בדקדוק הגיה.

אני אומר בדקדוק הגיה כך. עפ"ד הרמ"ה. ואין אחריות הרמב"ם עליו בזה.

פרק ט

משנה ג

המקבל שדה מחברו גרסת הרי"ף והרמב"ם ומשזכה בה הובירה. **ועל** כרחנו צריכין אנו לה. ואם לא נאמרה. ראויה להאמר. ולפרש לשון משנתנו כך **ור"ל** משזכה בה באחד מדרכי הקנין. שהקרקע נקנה בהם. אבל כל זמן שלא זכה בדרכי הקניה. פשיטא שאינו נותן לו כלום.

וראיתי לרמ"ז הפליג לדעת אחרת. ואמר שבא למעט אם היתה בורה כבר.

ושבוש הוא. מאי אכפת לו במה שכבר היה. העבר אין. ואם היתה שדה עבודה. לא היה מוסרה. כל המוסר שדה לעבדה. בורה מוסר לו. והדבור בזה אך למותר.

משנה ד

ואני נותן לך חכורך והא ליתא אלא בחכרנותא. דאי בקבלנותא. פשיטא מי מצי א"ל מאי אכפת לך **והוא** הדין בקבלנותא. דאפילו. אי אמר ליה אני נותן לך כפי מה שהתנינו. למחצה ולשליש. לפי מה שהיתה ראויה לעשות. שאין שומעין לו. וכל שכן הוא מחכירות. וק"ל. והיינו דקמ"ל.

משנה ה

ולא עשתה ובא לו האריס למנוע מלהתעסק בה עוד (נ"ל גם בחכירות) מניח מה שעשתה לבעל הקרקע. ומה שיחסר לו מחכירותו. ישלים. אם אינה מכת מדינה. כך היה נ"ל להעמידה בחכירות.

ודק"ל לרש"י. מה לו לבעל השדה אם יחדל. סוף סוף חכירותו הוא נותן לו. **י"ל** דמצי א"ל חטי מארעאי בעינא.

שוב ראיתי לרמ"ז שהקשה כך על פירש"י.

והדרנא בי. דלא מילתא היא. התם משום דאיכא כחשא דארעא. מצאה הקפידא מקום. משא"כ כאן. דליכא כחש ארעא וזרעא. לא הוי קפידא כה"ג. **עוד** נ"ל ששבוש הוא. דהכא אי ס"ד בחכירות איירי. מצי אמר ליה הרי שלך לפניך. קח חטי ארעך בעצמך. ועשה לך כרי. ומה שיחסר לך מחכירותך. אני משלים לך מן השוק. ומה אכפת לך בהפסדי. אבל לא נשתעבדתי להעמיד כרי לפניך. בחכירות. במקום שאין לך הנאה. אלא דווקא בקבלנות. דשעביד נפשיה לאוקים כריא.

ואם מכת מדינה עתי"ט עד אע"פ שבמשנה אין לפרש שני הפירושים. דאי הא. לא הא. **לא** אדע מה המונע.

מנכה לשון הר"מ הכל לפי ערך ההפסד. **כן** יהא הניכוי. שאם נשדפה מחציתה. או רביעתה דרך משל. מנכה לו מחצה או רביע מחכירותו.

ואם לקתה כולה. ולא עשתה כלום. אינו נותן כלום. זה פשוט וברור ומוכרח בעצמו.

אבל פירוש סמ"ע (שהעתיקו תי"ט) אין לו טעם. צריכא למימר דבתר דידיה אזלינן.

משנה ז

נותן לו עשרת כורים נשדפה דמתני' דלעיל. מיירי שלקתה. בתחלת צמיחתה. ולא עשתה כלל. והכא איירי שעשתה חטים. אלא שנעשו שדופות קודם שהביאו שליש. ולא באו לכלל בשול קצת כך נ"ל. משו"ה נותן לו מתוכה כמו שהן רעות.

משנה ח

לענין מ"ש המגיד. עמ"ש רמ"ז.

משנה ט

מ"ש הה"מ בשם הרמב"ן כו' ואי בקבלנות. אמאי יזרענה פשתן. **צ"ע** מאי קאמר.

משנה יב

המחהו ז"ל רמ"ז ולפי' הר"ב בפשוטו. דר"ל שמחקו מאצלו. ע"כ.

ואני אומר. זהו כתב שעל גבי המחק. שאינו כתב. כי המחהו אצל חנוני תנן. ואצל החנוני. נזכר הוא שעשאו. ולא נמחק.

ונ"ל כתי"ט. שהוא מלשון ומחה אל כתף. אבל לא כטעמו. אלא פירושו לשון ראיה. כלומר יבוא ויראה. וכן הוא זה. הראהו אצל חנוני.

ולדעתי שגם לשון מן המומחה. ממנו הוא. כלומר האיש הרואה יפה. בעיון אומנותו הסתכלות טוב. ובחון הוא במלאכתו וידיעתו.

נשבע ונוטל דבע"ה טרוד בפועליו. ולאו דווקא כו'. **אלא** טרוד בעסקיו קאמרינן. כו' נ"י.

ואני אומר. הגע עצמך שאין לו לבעה"ב עסקים אחרים כלל. אלא סתמא דמילתא הוא. מאן דאגיר אגירי ולא עביד בנפשיה. טרדא הוא. ולא פלוג רבנן. וכל מדות חכמים כן. שלא נתנו דבריהם לשעורין. ועמ"ש רפ"ז דשבועות.

גר תושב עיין חידושי גמרא.

ולא יכנס כתב רא"ש. ותימה ואם לא ימצא בידו. היאך יכפוהו לפרוע. ואנן קיי"ל דפריעת ב"ח מצוה. ומכין אותו עד שתצא נפשו.

וק"ל לרמ"ז. א"כ מה קשה לו איך יכפוהו. הלא בכח המכות יחת לבבו. והוא יוציא העבוט ע"כ. **ואין** זה כלום. כי יש לך בני אדם שממונם חביב עליהם יותר מגופם. **ועוד** עיקר הקושיא היא. שיש לחוש שיפזר את אשר לו. וימכור מטלטליו יאכל המעות וחדי. והלה טרח במכות ובנוגשים בכדי. אם לא יהא מקום לב"ח להוציא כליו בע"כ. כל ההכאות לא יועילו. ולא יצילו דמי חובו.

משנה יג

ואם מת אינו מחזיר ליורשיו עתי"ט מ"ש תו' למה חוזרין וממשכנין. **וא"ל** כדי שלא ימכרנו ויאכל הלה וחדי. דאי הכי. בשעת חזרה נמי איכא למיחש.

ריחיים עתי"ט שכתב בשם הטור סצ"ז. שאין ממשכנין קרקע. והוקשה לו דבסוף סק"ו כתב בשם הרא"ש. בבא ליפרע שלא בפניו. שיכולין ב"ד למשכן קרקע ע"כ. **ולק"מ** דבסצ"ז תאמר. דאין לו דין משכון לענין חזרה. ולעבור עליו. **מ"מ** אם ב"ד רואין שהוא לטובת שניהן. ממשכנין גם את הקרקע.

פרק י

משנה א

שניהם חולקין לשון רש"י הכל לפי מה (כצ"ל. ובזה א"צ להגהת ח"ש) שהאחד כו' כמ"ש בתי"ט.

שכך כותב לו עתי"ט פשיטא דתו'.

ואיברא צריכא לפנים. דוק ותשכח.

משנה ב

נפחתה העליה תקרת הבית כו' אבל אם נפלו כתלי העליה אינו חייב לתקן המ"מ. **אין** זה נראה כלל. דלא צריך לטעם דבית משועבד לעליה. אלא לכדי שידור בו. כל זמן שלא יתקן. אבל פשיטא בכל גוונא מחויב לתקן העליה. שהשכירה לו לדירה.

משנה ג

אמר בעל העליה לבעה"ב לתקן כנ"י וא"ת למה הוא צריך לבנות הבית. יכפוהו לבעה"ב לבנות. **ולענ"ד** אין כפיה גדולה מזו. דנקטיה בכובסיה הוא. ובמקום פסידא עבד אינש דינא לנפשיה. משו"ה לא אטרחוהו בזילותא דבי דינא ודיינא. ולפ"ז אין צורך לכל הטורח הלז.

רי"א אף זה דר כו'. עמ"ש בס"ד פ"ק דב"ב.

ויושב בבית דהו"ל זה לא נהנה כו'. וזה לא חסר. דהא לא הוה בני לה **כנ"י** וא"ת ואמאי אינו חסר והרי משחיר לו כותליו. לפיכך כתב רשב"א. דש"מ כל שזה אינו נהנה. אע"ג דאידך חסר פטור. שאינו אלא כמונעו ליכנס לביתו כו'. והביא עוד ראיה. מדתנן המקבל כו' ומשזכה בה הובירה חייב. טעמא שכך כותב לו. משמע הא לא"ה פטור ע"כ. **דברים** הללו תמוהים בעיני. ומה ענין שמטת השדה לכאן. התם לא עביד מעשה ואינו אלא מבטל כיסו. משא"כ שחרוריתא דאשייתא מחמת שדר בו. גירי דיליה נינהו. ומזיק בידים הוי (אע"ג דמשמע מלשון רשב"א. דיהיב ליה דין גרמא בעלמא. הא ודאי ליתא. כי מעשיו גרמו הפסד גמור הניכר) וחייב אע"פ שאינו מתכוין להזיק. **וכי** עד כאן לא ידענו שהמזיק שאינו נהנה. חייב מכל מקום. והלא אפי' בהמתו של אדם שירדה כדרכה והזיקה. אע"פ שלא נהנית. חייב ומשלם מה שהזיקה. משו"ה הכא דקעביד מעשה רבה בדירתו ותשמישו בבית. לא מסתברא לאפטורי כה"ג. **ואילו** אינש אחרינא הוה. כה"ג ודאי חייב. דמזיק בידים חשוב בלי ספק. אלא הכא היינו טעמא דפטור. משום דאיהו דאפסיד אנפשיה. שהיה לו לבנות. משו"ה קנסינן ליה. אע"ג דחסר. והלה אינו צריך להעלות לו שכר. מאחר שאינו נהנה.

משנה ד

וזורע למטה כנ"י ומשמע דלגמרי יורד וזורע למטה. כשעור כל גנתו (דאין זורעין לחצאין) כו' תי"ט.

לא ברירא לי. מ"ט לא. וכל גנה נזרעת ערוגות ערוגות. **ולא** דמיא לבית דירה. דודאי אין דירה לחצאין. שאם נפחתה עליה. אינה ראויה לדור בכולה. לפיכך יורד וזורע ודר למטה. ומשתמש בבית כולו כנגד העליה.

משא"כ בגנה זו. הרי יפה לו שיזרענה. כל מה שיוכל לזרוע ממנה. ממה שיזרע למטה בבית הבד המקורה. מה חסר לו.

אלא שי"ל דהכא נמי איכא למיחש. מאחר שהתחיל קרקע הגנה שעל בית הבד להפחת. שמא יפחת כולו. ונמצא כל הזרע נפסד. הילכך ודאי תו לא זרע לה לגמרי. עד שיעשה לבית בדו כפין. ופשיטא דאזיל וזרע בבית הבד. כשעור כל גנתו. **ואם כן** אין הטעם לפי שאין זורעין לחצאין. אלא משום דלא סגי בלא"ה. **ודילמא** היינו נמי טעמא דשמואל. דסבר אפילו בארבע. אין אדם זורע חציו למעלה. וחציו למטה.

לאחר הזמן חייב בין בנזקין דשעת נפילה. בין דלאחר נפילה כו' נ"י. וכתו' דבשעת נפילה דומה לאש כו'. אבל הרא"ש כתב דאף בשעת נפילה הוי תולדה דבור. כו' ואי משום דהולכין ומזיקין כו' כ"ש דיש לחייבו יותר. מידי דהוי אקושר אבן ברגלי בהמתו. ע"כ. **ועדיין** אני אומר. שדברי התו' נכונים יותר מדעת הרא"ש. דלפום מאי דאוקימנא לעיל. כולה מתני' מיירי בבנה הכותל כדרכו. ונפל מחמת אונס רוח וגשמים (דאל"ה בכל גוונא חייב) א"כ אע"ג דהשתא אתייליד ביה ריעותא. מ"מ אינו נופל אלא ע"י כח אחר המעורב בו. דומיא דאש.

משנה ה

בתבן ובקש אבל במידי דמיכל. שומעין לו עמו"ק בס"ד בח"מ סשל"ו.

אין שומעין לו אע"פ שעדיין שוה כדי שכרו.

משקבל עליו וא"ל הילך שכרך אין שומעין לו ז"ל תי"ט. ולא תנן הכא ויציאותיך. דהכא מיד שקבל עליו קנתה לו רשותו. ע"כ. **ודיוקו** הבל במ"כ. דהא שכרו. היינו יציאה. והכא דאיהו גופיה קעביד. אין לו אלא שכרו. ולעולם אימא דלא קני אלא בדעבד מעשה. כדלעיל. וא"ת תרתי למה לי. הא עבד תלמודא צריכותא. ומשמע מנה נמי בהדיא. דהני תרתי בבי מיירו בחד גוונא. וכן עיקר. **בתי"ט** קרוב לעבור בבל תלין שהפועל (כצ"ל) לא ידע כו' ולא יתבעהו. והשוכר (כצ"ל) בטרדת פועליו כו'.

משנה ו

והירק בנתיים פשיטא דבמקום מדרון ושפוע עסקינן. דאי בזקוף שוה. אי אפשר ליגדל בו דבר. לפי שכל הצמחים. יוצאים מהקרקע על קו ישר נצב. העושה זוית נצבת. עם שטח הקרקע שהוא התושבת. **וצ"ע** איך דין קרקע משופעת כזו. לענין מכירה. אם נדונת בחוט המשקולת. אם מתרחק ד"א. או במתלקט עשר מתוך ד"א. ואם מקדרין בהרים. כמו לענין עירובין. **וצ"ל** עכ"פ. דבבציר משיעור ד"א ברחוק חוט המשקולת. ומתלקט עשר בפחות מד"א. דכה"ג אינו נמדד ולא נמכר (דלא ניחא תשמישתיה) מיירי הכא. דאל"ה ליחזי דמאן הוא.